

SZAKÁCS RÉKA

Spenót

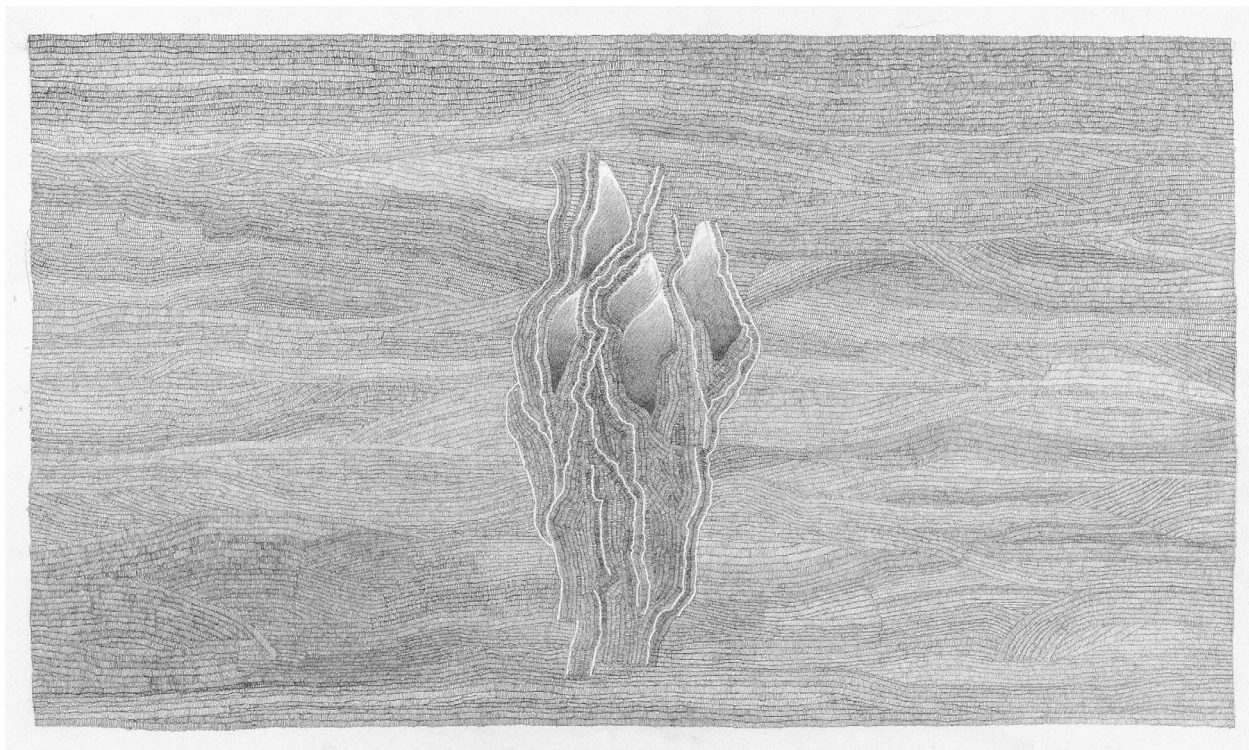
Anyám számtalanszor állította *Az asszony dolga* című fikatív értekezésében, amit ugyan nem írt meg soha, de akár meg is írhatott volna, miszerint minden valamirevaló asszony tud főzni. Azt nem sikerült megtudnom, hogy mire való az asszony, ha nem tud főzni, de az legalább világos, hogy nem vagyok valamirevaló. Úgy ténferegtem a lábasok, serpenyők, fazekak, kukták, szűrők, passzírozók és egyéb konyhai szerszámok világában, mint Alice egy ellenséges, zománcozott csodaországban, ahol nincs más fegyvere az embernek, mint az inox húsvilla, és mindhiába ölti magára a tepsit páncélként, a szavak úgy döfik át a fekete ötvözetet, ahogy omlós húsba szalad a konyhakés. Nem szerettem, és nem is tudtam főzni mindaddig, amíg Alízkát be nem hozta a mentő a klinikára.

Alízka madárcsontú, egészen madárszerű lény, kamaszlány méretű hálóingében tollfosztott házi verébre emlékeztet, és madárjellege akkor is megmarad, amikor teli torokból ordít, ugyanis felhúzott, halvány, vékony ajka mögött alig láthatóak a csonkára kopott és letöredezett fogak, így tátott verébcső a szája. Csak az üvöltés ellensúlyozza valamelyest a verébszerűségét, s az üvöltés artikulátlan, szélsőséges formáiban Alízka képes verébből *Archaeopteryx*-é válni, olyasformává, ahogyan a természettudományi múzeumokban rekonstruálják kicsiny fejjel, filigrán csontozattal és apró, hegyes fogakkal, amint röptében elkap egy *Compsognathust*. Ilyenkor persze az egész elmeosztály Alízka zsákmányává változik, egy felkavart hangyabollyá, amit éppen elnyelni készül az ősi réműlet, és ahol fejveszetten szaladgál ápolt és ápoló, némelyek óbégatva, mások méltatlanokodva, s akad, aki némán, elborzadtan csóvál fejet, vérmérséklete szerint. Alízka velőtrázó üvöltéssorozata után röviddel megszólalnak a telefonok, egyszerre hívnak a vezetékiesen és a mobiltelefonon is, mintha a legkisebb kétség férhetne ahhoz, hogy az üvöltés behallszik az orvosi szobába, amely a kollektív képzeletben valamiért hangszigetelt óvóhelyként vagy masszív falú erődítményként él, ahová hang sem hatolhat. A levegő tényleg megtorpan az ablaknál, mert a szoba egy kesztyűujjszerű belső udvarra néz, ahol a betegek szüntelenül dohányoznak egy szakadatlan cigarettafüst-láncot fújva, amely ráhur-

kolódik az ablaknyílásra, és lebeg, mint egy örökös, leverhetetlen és bűdös pókháló. Alízka üvöltése azonban szétfeszíti az ablakon terpeszkedő füsthálót, bejut a szobába, és mint egy kérlelhetetlen ragadozó, lenyeli a bútorzatot, a kiállítási plakátokat, az OGYÉI útmutatást, szaklapokat és gyógyszer-tájékoztatókat, csak én maradok a falak között, meg a két veszettül csörgő telefon. Nézem a vezetékes készüléket, csőrömpölő fekete varjú, felemelem a kagylót, csonka varjúszárnny lóg zsinóron, a mobiltelefon meg csak szól és zúg közben, aztán végre elhallgat. Elrendelem az injekciót, és kimondom a bűvös szót: jövök! Jöttem hírére, mint másodosztályú filmekben, fuvallat indul meg odakint, a steril fehér folyosók suttogó, árnyas fasorrá válnak, a kórtermek békés ligetekké, és a megnyugvás végighullámzik mindenfelé az elmeosztályon, mint aranyló búzatábla a simogató szél alatt.

– Mi a fenét csináljak Alízzal? – egészen tanácstalan vagyok, azért persze határozott léptekkel megyek fel az akut részlegre, mert tudvalevő, hogy aki döngő léptekkel közlekedik, arról nem feltételezik a bizonytalanságot. A lépcsőn megyek, úgy hosszabb az út, mint a fémketrec lifttel, így másodperceket nyerek, hogy kitaláljak valamit, miközben mosolygok, mert valahogy létformám lett a mosoly. A lépcsőforduló alatt lelakatolt rácsok, mögöttük kék tömlőkben áll a szikvíz, nem lehet hozzájutni, a vízadagolókat leszerelte és elvitte a működtető, eszembe is jut rögtön, hogy pokolian szomjas vagyok, olyan szomjas, mint Chailles-ban, s a mosoly száraz ínyemre tapad.

Elfogyott az ásványvizem, amelyet a reptéren vettem, és a Párizsból Blois-ba tartó vonaton nem mentem át a büfékocsiba, egyrészt mert nem szeretem a büfékocsikat, másrészt arra gondoltam, hogy egy ekkora utat kibírok víz nélkül. A repülőn vörösborot ittam, az Air France-járatokon kitűnő bordeaux-i volt, a választás azonban vagylagos: vagy vizet, vagy bort adtak a mereven mosolygó stewardesek, így inkább bort kértem. A leszállás után vásárolt vizet egy szuszra megittam, és sokáig szorongattam a műanyag palackot, a TGV-re is magammal vittem, recsegetve préseltem a vonatfalon szűkölködő szemetesládába. Orléans-ban át kellett szállni, de a csatlakozási idő csak néhány perc volt, nem tudtam italautomatára vadászni. Aztán Blois-ba értem jött valaki autóval Chailles-ból, már ott várt az állomás előcsarnokában. Afféle karbantartó-mindenes és alkalom szülte sofőr

Kókay Krisztina: Anyám balladát táncol II. (Sinka István)

volt a Chesnaie klinikán, elég joviális alak kockás ingben, én mégis restelltem azzal kezdeni, hogy várjon, amíg az állomás büféjében vizet veszek. Az autóban már nagyon kínozott a szomjúság, maradék testnedveimet is felitta az út, ajkam az ínyemre tapadt, a szájpaddlásom feszült a szárazságtól, és nyál nélkül, üresekkel nyeltem a levegőből. Késve érkezünk a chailles-i klinikára, már elkezdődött az akkreditációs megbeszélés, ahol minden dolgozónak részt kellett vennie, beleértve a sofőrt is, aki így engem is kedvesen behívott a gyűlésterembe. Böröndöstül és mumifikálódva bevonultam, a bemutatkozásomat a szájpaddlásomra ragadt nyelvvel valahogy elsziszegtem, majd elnézést kérve, kitántorogtam a mosdóba, ahol hosszú percekig ittam, mint egy fuldokló kacsa, a tenyerembe csorgó csapvízből. Kis híján szomjan veszttem, mire Claude Jeangirard legendás intézményébe megérkeztem állásinterjúra.

A Chesnaie klinika hírneves hely, s a hajdani kastély falai között ott lengedez, mint egy kopottas, vérszegény házi szellem, a francia ellenállás mesterségesen életben tartott nosztalgiája, ahol az elmebetegek és a személyzet egy nagy közösséget alkotnak, szigorúan a humanizmusra és a pszichoanalízisre alapozva. Kétség nem férhet hozzá, hogy a klinika 1956-os alapításakor izgalmasak voltak ezek az ideák, olyannyira, hogy az elmebetegek, ápolók és orvosok mellett jött

ide szociológus, pszichológus és képzőművész is, sőt, egykori ellenállók és harcos emberbarátok is érkeztek, akiket inkább mozgósított az újszerű, intézményes pszichoterápia, mint a magyarországi forradalom.

Az első este a vacsora egy nagyobb, ovális alakú helyiségben volt, a kastély egyik melléképületében, amelyet étkezőnek rendeztek be hatalmas, lakozott tölgyfa kerekasztalokkal. Ilyen tekintélyesen ódon bútordarabokat csak Erdélyben láttam, de arrafelé is eltűnőben vannak, felváltja őket a lapra szerelhető formatervezés. A kastély étkezőjében együtt ettek a betegek és a személyzet, javarészt a maguk főzte menüt, és első ránézésre lehetetlenség volt eldönteni, hogy ki melyik csoport tagja. Azt hiszem, pontosan ez volt a lényeg. Az asztalok körül jöttek-mentek, mindenki haladt valamilyen irányba, mint egy bonyolult rendszerű, örökmozgó szerkezetben, ahol a fémgolyókat emberekre cserélték, akik hozták-vitték a cseréptálat. Aztán a mozgás egyszerre megritkult, panoptikumszerűvé vált a terem, és egy láthatatlan kézjelre mindenki kanalizálni kezdett. Engem is helylyel kínáltak. A karom az asztalhoz ragadt egy zöldes főzeléknyom és egy karamellszínű szaftpecsét között. Velem szemközt ült le a kísérőm, egy impozáns mellű pszichológusnő, látványos szemüveggel és kiejthetetlen lengyel vezetéknevvvel, amelyben sok volt a mássalhangzó-torlódás. Bemutatta egyenként az

asztalunknál ülőket, és mindenkit a keresztnevéen szólított, engem kivéve. Közvetlenül mellettem, balról, egy Céleste nevű vacsorált, aki, hallván a doktor előnevet, felemelte a fejét a tálból, amelyben zöld püré hullámszórt, tátott szájjal rám nézett, s mint mocsári füzéren, úgy sorjázta fogai között a zöldségmaradványok. Volt az asztal körül egy szép, kissé szabálytalan arcú, üres tekintetű fiatal nő is, aki lassan himbálta magát egy néma muzsika ritmusára, miközben görbe kanala a főzelékben táncolt. Az én zöld pürémet egy csapzott hajú nő hozta, Alicia, aki erősen bandzsított, és akinek egyik ujjja a tálba lógott. Olyan volt a lerágott körömcsonk a cseréptál szélén, mint egy riasztó régészeti lelet. A zöldségkrémleves után boudin volt a második fogás, hófehér, hurkaszerű készítmény. Ültem a kerekasztal mellett, és mereven néztem a francia gasztronómia elborzasztó alkotását, miközben a szomszédom széles fogközeiből kitüremkedett a boudin húsa. Céleste hirtelen elvesztette mocsári jellegét, olyan volt most, mint egy rozmár sok kis fehér agyarral.

A chailles-i látogatásom másnap véget ért, és hazatértem után néhány nappal udvarias levélben lemondtam az elnyert állásról. Válaszukban rendkívüli sajnálatukat fejezték ki, mivel, amint írták, a szakmai kollektíván kívül a betegek is nagyon rokonszenvesnek találtak. Alicia bizonyára nem közölte a klinika igazgatójával, hogy miután a spenótszerű zöldséglevest, majd a hurkát is érintetlenül visszavitte a konyhába, dühében földhöz vágta a tányért, és hangosan szitkozódott, hogy miért neki kell kiszolgáltatnia az összes kurvát. A lengyel pszichológus, aki Alicia után ment a konyhába, csillapítani próbálta, de amikor kényszerű mosollyal visszaült az asztalhoz, észrevettem, hogy a narancssárga pulóverén, mint egy hevenyészett Kandinszkij-másolaton, zöld főzelékfoltok és csíkok éktelenkednek.

Alízka még egy retteneteset ordított, amíg felértem az akut osztályra a lépcsőkön, miközben azon gondolkodtam, hogy miért is nincsenek itthon olyan intézetek, mint a chailles-i klinika, ahol fogadnák a nehéz betegeket, mint a mi Alízánk, akivel nem tudunk mit kezdeni, legfeljebb az egyik kimerült osztály időnként átadja a másíknak. Alízka, aki szellemi fogyatékosága mellett szinte teljesen vak volt, ezúttal két okból ordított: egyik az volt, hogy azt hitte, férfivá akarjuk operálni, a másik meg a kórházi ebéd, amelyet mérgeztetéses téveszméi miatt nem volt haj-

landó megenni. Az injekciók mindeközben szerencsére hatni kezdtek, és a műtét kérdéskörét viszonylag hamar megoldottuk: közöltem Alízkával, hogy én semmi pénzért nem vagyok hajlandó műteni, sem férfit, sem nővé senki emberfiát, de még egy benőtt körömöt sem fogok megoperálni! A benőtt köröm pedig fáj – mondta rövid idő múltán és ellentmondást nem tűrve Alízka, némi nehezteléssel, de végül nem firtatta tovább a műtétet. Az evés már nehezebb dió volt, azzal sehogy sem boldogultunk, az injekció sem bírta jobb belátásra. Attól tartottunk, hogy a lassan pillékönnyűvé váló Alízka, akinek kiálló járomcsontjai miatt világtalan szeme megnőtt, és kulcsontja mögött üreges árkot vájt a soványság, egyszerűen éhen hal az osztályon. Végző kétségbeesésben, egyáltalán nem főorvosi kérdést szegeztem neki: de hát mégis mit enne? Alízka arca csendes, réveteg mosolyba fordult, nem láttam még ilyen átéléssel mosolyogni: spenótot! A körülöttem álló fehérköpenyeken végighullámszórt a spenót okozta döbbenet, amely akkor sem lehetett volna nagyobb, ha Alízka francia pezsgőt és kaviárt kér, netán flamingónyelvet. Főznek itt spenótot? – a főnővér szeme kikerekedett erre a kérdésre, ő a főorvostól gyógyszernevekhez, adagoláshoz, milligrammokhoz, 175-ös szénhidrátdiétához volt szokva. Kiderült végül, hogy spenót, az itt nincs. A helyzetet egy módon lehetett orvosolni, mégpedig úgy, ha én főzök. Lesz spenót! – akár ágyút is mondhattam volna, egyformán képzelenségnek tűnt mindkettő.

Aznap már csak az foglalkoztatott, hogy hogyan úszhatnám meg a spenótfőzést. Elképzelttem, sőt láttam, hogy Alízka ordítva dobja majd el a tányért, benne a spenóttal, mert biztos benne, hogy megmérgezték, a spenót meg zöldre mázolja az egész osztályt. De nem volt menekvés. A kör bezárult, beszorított a kíméletlenül csillogó lábasok közé, a serpenyők fekete nyele, mint anyám elmerevedett ízületű ujjja, vádlón mutatott rám, és én belefőztem minden kétségemet, némi vajat, sőt és fokhagymát a spenótba. Mutter, ilyen jót még sose csináltál! – mondta a fiam, miközben Alízka főzelékének a maradékát ette. Mint ritka kincset, úgy menekítettem egy aprócska műanyag dobozba, amit még lehetett.

Alízka másnap a kórházi reggelihez hozzá sem nyúlt, csak a spenótot várta ebédre. Ugyanúgy evett, mint a fiam, mohón, elégedetten. Finom volt – mondta, és töredezett fogai között smaragdként ragyogott a spenót.